

2. 1. Toen waren de hemel en de aarde en al hun componenten.

Al hun componenten – Alles wat erbij hoort, dat zijn de planten en dieren en de mens en wat bij de hemel hoort, dat zijn de hemellichamen en ook de engelen en de zielen van de mensen (*Ramban*).

2. God voltooide op de zevende dag Zijn werk dat Hij gedaan had, en Hij onthield zich op de zevende dag van al het werk dat Hij gemaakt had.

G-d voltooide op de zevende dag – Rabbi Sjimon bar Jochai heeft gezegd: Een mens van vlees en bloed, die niet precies de tijd kent, moet iets van de ongewijde week toevoegen aan de heilige Sjabbat. Dat wil zeggen: de mens weet niet precies op welk tijdstip precies de werkweek eindigt en de Sjabbat begint. Daarom moet men iets vroeger met de Sjabbat beginnen, wanneer het nog de werkweek is. Maar de Heilige, gezegend zij Hij, die wèl het tijdstip, waarop de Sjabbat intreedt, precies weet, begint de Sjabbat haarfijn nauwkeurig, en daardoor lijkt, het alsof Hij Zijn werk pas voltooide op die zevende dag. En een andere verklaring: Wat ontbrak er aan de wereld? Rust. Nu kwam de Sjabbat en daarmee kwam de rust en daarmee was het werk geëindigd en voltooid (*Rasji*).

Hij onthield zich van werk – Op die dag rustte G-d en onthield zich van alle creatieve bezigheden (*Sforno*).

3. G-d zegende de zevende dag en maakte hem heilig, want daarop had Hij gerust van al het scheppingswerk dat G-d gemaakt had.

En G-d zegende... en heiligde – Hij zegende hem met manna, want alle dagen van de week daalde één *omer* per persoon neer, maar op de zesde dag [vrijdag] viel er voor hen dubbel brood. Hij heiligde de Sjabbat met het manna, dat in het geheel niet neerdaalde op Sjabbat. De Tora schrijft hier over de toekomst (*Rasji* van *Bereisjiet Rabba* 11).

En G-d zegende de zevende dag – Iedere toekomstige Sjabbat werd gezegend met een extra ziel, zodat de Sjabbat extra spirituele kracht geeft (*Sforno*).

Dit is juist, maar alleen voor wie in de heiligheid van de Sjabbat gelooft, want de Sjabbat is de bron van alle zegeningen en het is de basis waarop de wereld rust (*Ramban*).

Al het scheppingswerk dat G-d gemaakt had – Al het werk dat geschikt was om op Sjabbat te doen, deed Hij dubbel op de zesde dag (*Rasji*) [D.w.z., al het werk dat op Sjabbat gedaan had *moeten* worden, maar dat niet gedaan *mag* worden op Sjabbat, deed Hij op vrijdag, zodat Hij die dag dubbel werk deed.]

G-d rustte van al het scheppingswerk dat Hij uit het niets gemaakt had en waarvan Hij in de zes scheppingsdagen alles gevormd had. Dus G-d rustte van de schepping van de eerste dag en van het vormen dat Hij deed op de overige dagen (*Ramban*). [Alles werd dus op de eerste dag in de kiem uit het niets geschapen en daaraan werd in de volgende dagen vorm gegeven.]

4. Dit zijn de producten van de hemel en de aarde toen zij geschapen werden op de dag dat Hasjem G-d hemel en aarde maakte.

Dit – Het hierboven genoemde (*Rasji*).

De producten van de hemel en de aarde toen zij geschapen waren op de dag dat Hasjem ze maakte – Om ons te leren dat alles op de eerste dag reeds in aanleg geschapen werd, ook wat pas bij de volgende dagen gevormd werd. Een andere verklaring: Het Hebreeuwse woord *behibaram* [waarin de *h* kleiner geschreven is] kan gesplitst worden in *behee baram*, met een *Hee* schiep Hij hen. Want er is gezegd [in Jes. 26:4]: „Met deze twee letters [de *Joed* en de *Hee*] werden de werelden geschapen.” Met deze twee letters van de Naam van Hasjem werden twee werelden geschapen en hier leren wij dat deze met een *Hee* werden geschapen. En dit is een aanduiding dat de booswichten naar beneden zullen afdalen om de hel te zien, die lijkt op de Hebreeuwse letter *Hé* [ה] in zoverre dat die letter aan alle kanten gesloten is maar open aan de onderkant, zodat men er aan die kant uit kan (*Rasji*).

Dit zijn de regen en de dauw, die de groei op de aarde mogelijk maken (*Ramban*).

Dit zijn de planten en dieren, die bij de schepping op de eerste dag in potentie aanwezig waren. Na de zes scheppingsdagen werden zij in hun actuele vorm gebracht en werden de eeuwige natuurwetten gemaakt en pas daarna en daarmee werd G-ds Naam Hasjem Elokiem – de Eeuwige G-d (*Sforno*).

5. Geen enkele struik stond er nog op de aarde en geen enkel gewas was nog op het veld uitgekomen, want Hasjem G-d had het nog niet op aarde laten regenen en er was nog geen mens om de aarde te bewerken.

Stond er nog op de aarde – Toen de schepping van de wereld voltooid was op de zesde dag, was er nog geen boom of plant op het veld, voordat de mens was geschapen (*Rasji*).

En geen enkel gewas was nog uitgekomen – En op de derde dag, waar geschreven staat: *laat de aarde gras doen ontspruiten*, zijn de gewassen aan de oppervlakte van de grond blijven staan en niet te voorschijn gekomen tot de zesde dag, na de schepping van Adam (*Rasji*).

Want het had nog niet geregend – En waarom had Hij het nog niet laten regenen? Omdat er nog geen mens was om de aarde te bewerken, en niemand nog kon erkennen hoe goed de regen is. Maar toen de mens kwam en begreep dat de aarde daar behoefte aan had, bad hij erom en toen daalde de regen neer en toen begonnen de bomen en planten te groeien (*Rasji*).

Hasjem G-d – Hasjem is Zijn naam en het woord G-d wil zeggen dat Hij regeert en recht spreekt over alles en dat is overal de eenvoudige verklaring van *Hasjem Hoe Elokiem*: Hasjem is Vorst en Rechter (*Rasji*).

Volgens de eenvoudige betekenis van de Tora waren de bomen en planten op de derde dag van de Schepping in hun volle afmeting uit de grond gekomen, zoals de grond bevolen was. Er was echter niemand om jonge plantjes te planten of om te zaaien, waardoor zij niet konden groeien, totdat er een mist kwam opzetten, die de grond bewaterde en totdat de mens geschapen was, die de grond kon bewerken door te zaaien, te planten en te bewaken. Dit is de betekenis van „de bomen van het veld” in plaats van „de bomen van de aarde,” want alleen een bewerkte grond noemt men een ‘veld’, zoals we op vele plaatsen in de Bijbel aantreffen. Dit was de manier waarop de wereld zich verder zou ontwikkelen na de eerste zes dagen van de Schepping, dat de regen uit de wolken zal vallen en de planten vervolgens kunnen groeien (*Ramban*).

6. Een damp steeg op van de aarde en drenkte het gehele aardoppervlak.

En een damp steeg op – Ten behoeve van de schepping van de mens liet Hij [het water van] de afgrond omhoog komen en drenkte zo de wolken om het stof te weken, waaruit Adam geschapen werd. Zoals iemand die water toevoegt aan het meel en daarna het deeg kneedt, zo ook hier, eerst *drenkte Hij*, en daarna [in vers 7] *vormde Hij* (*Rasji*).

Een damp – Heb. *eed*. *Onkelos* vertaalt: een wolk. *Ibn Ezra* vertaalt: rook. *Sforno* verklaart dat dit dauw was, die de grond bewaterde en de planten deed groeien.

7. Toen vormde Hasjem G-d de mens uit het stof van de aarde en Hij blies levensadem in zijn neus en zo werd de mens een levend wezen.

Toen vormde – [Het Hebreeuwse woord *wajjitsèr* – vormde – is alleen hier geschreven met twee *joed's*]. Twee scheppingen vormde Hij, één schepping voor deze wereld en één schepping voor de herleving van de doden. Maar bij de schepping van het vee, dat niet terecht zal staan, worden geen twee *joed's* geschreven [in vers 19] (*Rasji*).

Rabbi Sjim' on ben Pazi geeft in Talmoed traktaat *Berachot* (61a) een andere verklaring: De twee *joeds* leren ons, dat als de mens zijn *jetser hará* – zijn slechte, dierlijke driften – volgt, dan zegt hij: „O wee, mijn Schepper” [want die zal mij straffen dat ik aan mijn driften toegeef]. En als hij de geboden van Hasjem volgt, zegt hij: „O wee voor mijn slechte neiging [die tracht mij te laten lijden].”

Uit het stof van de aarde – Hij hoopte Adams stof bijeen van heel de aarde, uit alle vier windrichtingen, opdat elke plek op aarde, waar hij ook zou sterven, hem zou opnemen om te begraven. Een andere verklaring: Hij nam zijn stof van een plaats, waarvan gezegd wordt: „Een altaar van aarde moeten jullie voor mij maken” [Sjemot 20:24], in de hoop dat het hem tot verzoening zal zijn, zodat hij zal kunnen blijven bestaan (*Rasji*). [*Rasji* geeft deze verklaring omdat ‘het stof van de aarde’ schijnbaar overbodig dubbel staat.]

En Hij blies in zijn neus – Hij maakte hem van het lagere en van het hogere, hemelse materiaal. Want op de eerste dag werden hemel en aarde geschapen. Op de tweede dag schiep Hij het uitspannel voor de hogere wezens. Op de derde dag „werd het droge zichtbaar” voor de lagere wezens. Op de vierde dag schiep Hij de lichten voor de hogere wezens. Op de vijfde dag „laat het water wemelen van wriemelende wezens.” Dus op de zesde dag was het nodig om iets te scheppen voor de hogere en lagere wezens, want indien dat niet zou gebeuren, zou er afgunst ontstaan bij de schepselen, doordat het ene de meerderheid zou hebben over het andere, wat betreft de schepping van één dag. (*Rasji*)

[De *Zohar* zegt: „Wie blaast, blaast vanuit zijn binnenste,” d.w.z. dat G-d vanuit Zijn essentie in de mens blies. Dat is de G-ddelijke ziel in de mens. Dat gaf de mens de capaciteit van de spraak en het verstand, waardoor hij zich onderscheidt van de dieren].

Een levend wezen – Ook het vee en de wilde dieren worden levende wezens genoemd, maar dat van de mens is het meest levende van allen, want aan hem zijn ook verstand en spraak toegevoegd (*Rasji*).

Ramban bespreekt een meningsverschil tussen twee scholen. Eén meent dat de mens drie zielen heeft: een ziel voor de groei, zoals ook planten die hebben, een ziel voor de voortbeweging, zoals ook dieren die hebben, en een heilige ziel, die de mens intelligentie geeft en spraak. De andere school meent dat de mens slechts één ziel heeft, waar al deze krachten in verenigd zijn. Volgens de eerste mening kwam de eerste mens aanvankelijk tot leven als een dier, totdat G-d de levensziel in zijn neusgaten blies, waarmee Hij hem intelligentie en spraak inblies. Volgens de tweede mening was de eerste mens niets anders dan een aardse lichaam, totdat G-d de levensziel in hem blies. Daarop werd hij een levende ziel met intelligentie. *Ramban* schrijft de eerste mening toe aan *Onkelos*, *Mizrachi* meent dat *Rasji* de tweede mening aanhangt. Dat is ook de mening van Maimonides.

8. Hasjem G-d plantte een tuin in Eden, in het oosten, en daar plaatste Hij de mens die Hij gevormd had.

In het oosten – Ten oosten van Eden plantte Hij de tuin. En indien u zegt: „Er is toch al geschreven [Ber. 1:27]: *En G-d schiep de mens*, enz., waarom wordt dat dan hier nogmaals vermeld?” dan is het antwoord: eerst vermeldt de Tora in algemene bewoordingen de schepping, maar er wordt niet vermeld hoe dat alles gebeurde. En hier wordt het nader verklaard: Hasjem G-d vormde de mens, enz.: Hij deed voor hem de tuin van Eden ontspruiten, plaatste hem in de tuin van Eden en deed hem in een diepe slaap vallen. Wie dit hoort, denkt dat het een andere schepping is, maar dat is het niet; het is slechts een nadere specificatie van het eerder genoemde en zo wordt ook bij het vee nogmaals geschreven [in vers 2:19]: „Toen vormde de Eeuwige G-d uit de aarde al

het gedierte van het veld” ten einde nadere bijzonderheden mee te delen: Hij bracht ze naar de mens opdat hij ze een naam zou geven en om over de vogels iets te leren, namelijk dat zij geschapen werden uit klei (*Rasji*).

Ramban schrijft dat *Onkelos* het woord *mikèdem*, [dat wij hier, in navolging van *Rasji* met ‘ten oosten’ vertaald hebben] vertaalt met ‘voorheen, van te voren’ [dus Hasjem plantte de tuin van Eden voordat Hij de mens schiep], en dat dit ook zo staat in *Bereisjiet Rabba* [15:3, waar Rabbi Sjmoeël ben Nachmani zegt dat de Tuin van Eden op de derde dag geschapen werd]. *Ramban* is het met deze verklaring eens. In de Talmoed traktaat *Nedariem* 39b staat echter dat de Tuin van Eden geschapen werd voordat de wereld geschapen werd.

En daar plaatste Hij de mens in – Maar de mens werd buiten de Tuin van Eden geschapen en pas later zette Hasjem hem daarin. Want als de mens in de Tuin van Eden geschapen zou zijn, zou hij denken dat de hele wereld er zo uitzag. Nu, dat hij buiten de Tuin geschapen werd, zag hij hoe de buitenwereld vol distels en doornen was [zodat het de moeite waard zou zijn om in de Tuin van Eden te mogen blijven] (*Chizkoeni*).

9. Hasjem G-d liet uit de aarde allerlei bomen ontspruiten, die aangenaam waren om te zien en goed om te eten, en ook de Levensboom in het midden van de tuin en de Boom van de kennis van Goed en Kwaad.

Hij liet ontspruiten – De Tora spreekt hier over de *Gan Eden* – de Tuin in Eden (*Rasji*).

In het midden van de tuin – Niet *in* de tuin, maar *in het midden* van de tuin (*Rasji*).

De Levensboom in het midden... en de Boom van Goed en kwaad – Volgens *Onkelos* stond beide bomen ongeveer in het midden van de Tuin, d.w.z. in het midden was een soort perk, waarin beide bomen stonden.

De Levensboom – Wie van de vruchten van deze boom at, verkreeg een lang leven (*Ramban*).

De Boom van de kennis van goed en kwaad – Sommige commentatoren zeggen dat wie van de vruchten van deze boom at, seksuele verlangens kreeg en dat was de reden waarom Adam en Chava zich schornten ombonden, nadat zij van de vrucht van die boom gegeten hadden. *Ramban* is het daar echter niet mee eens, want de slang zei [3:5]: „Als je hiervan eet, zul je zijn als *Elohiem*, met kennis van goed en kwaad.” *Radak* schrijft hier dat met *Elohiem* hier de engelen bedoeld worden, en die hebben geen seksuele behoeften. Maar de juiste betekenis volgens *Ramban* is, dat de mens oorspronkelijk van nature alleen G-ds wil deed, zoals de egelen en de hemellichamen, die hun baan volgen zonder liefde of haatgevoelens. Adam en Chava hadden geslachtsgemeenschap uitsluitend voor de voorplanting, zonder lustgevoelens. Daardoor voelden zij geen schaamte. Maar het eten van de vrucht van de boom van goed en kwaad, bracht hen ertoe, dat zij keuze gingen maken tussen de wil van G-d en hun eigen wil. Want kennis staat gelijk aan wil (*Ramban*).

10. Een rivier ontspringt uit Eden om de tuin te drenken: en vandaar uit wordt hij gesplitst in vier hoofdstromen. 11. De naam van de ene is Piesjon, deze loopt om het hele land Chawiela, daar waar het goud is.

Piesjon – Dit is de Egyptische rivier de Nijl. En omdat zijn water gezegend is en opstijgt om het land te bevoelen, wordt hij Piesjon – de overvloedige – genoemd. En een andere verklaring: Piesjon [de Nijl] die *piesjtan* – vlas – voortbrengt (*Rasji*).

Abarbanel identificeert de Piesjon met de rivier de Ganges en meent dat het land Chawiela India is. [Er bestaat in Noord-India, tussen Pakistan en Kasjmir een stad, Havelian genaamd.] Volgens *Ramban* duidt de omschrijving „daar waar het goud is” op een andere *Chawiela*, dat niet in Egypte ligt.

12. En het goud van dat land is goed: daar is de *bedolach* en de onyxsteen.

Bedolach – Volgens *Rasji* op *Bamidbar* 11:7 is dit kristal. *Ibn Ezra* beschrijft het als een parel.

13. En de naam van de tweede rivier is Gichon: deze stroomt om heel het land Koesj.

Gichon – Die ruisend voortstroomt, wiens geruis zeer sterk is (*Rasji*).

[**Koesj** – De naam is onvertaald gelaten, omdat de Geleerden van mening verschillen over de vraag om welk land het hier gaat. Dit ondanks het feit dat er doorgaans Ethiopië of Abessinnië mee bedoeld wordt] (*Rasji*).

14. De naam van de derde rivier is Chiddèkèl; deze stroomt ten oosten van Assirië; en de vierde rivier – dat is de Eufraat.

Chiddèkèl – Wiens water scherp [*chad*] en licht [*kal*] is. [De meesten identificeren dit als de Tigris] (*Rasji*).

Perath [Eufraat] – Wiens wateren vruchtbaar zijn en zich vermeerderen en die de mensen laven. Het is de belangrijkste van alle [rivieren], die vermeld wordt in verband met het land Israël. [De Eufraat, die de oostgrens van het Land Israël zou zijn] (*Rasji*).

Koesj en Asjoer – Die bestonden nog niet, maar de Tora beschrijft de toekomstige namen (*Rasji*).

Ten oosten van Asjoer – Ten oosten van Assyrië (*Rasji*).

Dat is de Eufraat – De belangrijkste van alle rivieren (*Ber. Rabba* 16:3) want hij wordt genoemd in verband met het Land Israël (*Rasji* op basis van *Sjevoe’ot* 47b).

15. Toen nam Hasjem G-d de mens en zette hem in de Tuin van Eden om die te bewerken en te bewaken.

Toen nam – Hij nam hem met aangename woorden en overreedde hem om erin te gaan (*Rasji*).

Om die te bewerken en te bewaken – *Ibn Ezra* meent dat hiermee niet bedoeld wordt dat Adam de gond van

de Tuin moest bewerken, want het was zijn straf om de grond te bewerken nadat hij uit de Tuin verbannen werd. Echter, hij moest de vruchtbomen bewerken, dat wil zeggen: bewateren, en bewaken tegen dieren. Volgens *Radak* moest Adam de grond van de Tuin van Eden bewerken, die beperkt in omvang was, maar na de zondeval moest hij de grond buiten de Tuin bewerken, die minder vruchtbaar en veel uitgestrekter was. *Targoem Jonatan* meent dat het betekent dat hij aan Tora moest werken, zich ermee bezig houden, want in de Tuin van Eden groeide alles vanzelf en de rivier eromheen bewaterde de Tuin, dus dat hoefde Adam niet te doen. Volgens *Sforno* moest Adam zijn leven bewaken en verzorgen, door te eten en te drinken.

16. En Hasjem G-d gebod de mens en zei: Van alle bomen in de tuin mag je eten,

17. maar van de Boom van de Kennis van Goed en Kwaad mag je niet eten, want op de dag dat je daarvan eet zul je zeker sterven.

Van alle bomen in de tuin mag je eten... als je daarvan eten zul je zeker sterven – Tora herhaalt hier de woorden *achol tocheel* – zul je eten eten – en *mot tamoet* – zul je sterven sterven. De reden hiervoor is dat Adam tegen Chava zou zeggen dat ook zij niet van die Boom van de Kennis mocht eten en dat de straf, wanneer zij daar toch van zouden eten, op hen beiden zou rusten. Hier is dus een waarschuwing en een straf in het vooruitzicht gesteld, iets wat de halacha ook eist voor iemand die een misdrijf begaat waarop een lijfstraf staat. Een andere verklaring is dat aan Adam gezegd werd, dat als hij van die boom zou eten, hij niet alleen zijn eigen sterfelijkheid zou veroorzaken, maar ook voor al zijn nakomelingen in de toekomst. En dat is precies wat er gebeurde, want wij zijn allen sterfelijk en dat zal voortduren totdat de verontreiniging van de slang volledige zal zijn uitgewerkt en G-d de dood van de aarde zal verbannen (*Or HaChajiem*, zie ook *Jesjajahoe* 25:8).

Op de dag dat je daarvan eet zul je sterven – Op het moment dat je daarvan eet, word je ter dood veroordeeld. Het betekent niet dat hij noodzakelijk onmiddellijk sterft (*Ramban*).

18. En Hasjem G-d zei: Het is niet goed dat de mens alleen is, Ik zal voor hem een hulp als tegenwicht maken.

Het is niet goed – Opdat men niet zal zeggen: er zijn twee machten, daarboven is G-d, die alleen is en geen partner heeft, en die van hier beneden heeft ook geen partner (*Rasji*).

Het is niet goed dat de mens alleen is – Het lijkt niet waarschijnlijk dat de mens geschapen werd met de bedoeling om alleen te blijven in de wereld en geen kinderen te krijgen, want alle schepselen werden geschapen om zich voort te planten. Maar het is mogelijk om te zeggen dat het is zoals Rabbi Jeremiahoe de zoon van Rabbi Elazar zegt in Berachot 61a dat Adam met twee gezichten geschapen werd, mannelijk en vrouwelijk, en die konden zich samen voortplanten. Maar de hulp zat achter Adams rug en daarom staat er: „Ik zal hem een hulp tegenover hem [of: als tegenwicht] maken, één die hij kan zien. En de betekenis van de woorden: „Het is niet goed” staat hier in tegenstelling tot daar waar staat: „En G-d zag dat het goed was (1:10), hetgeen betekent dat het voortbestaan afhankelijk was van G-ds wil, maar hier kon de mens niet alleen blijven bestaan (*Ramban*).

Een hulp als tegenwicht – Als hij het verdient is zij zijn hulp, zo niet, dan strijdt zij met hem (*Rasji*).

Ramban verklaart dat in plaats van dat de hulp een deel van hem is, moet zij tegenover hem staan, zodat hij zich met haar kan verenigen of van haar kan scheiden.

19. Toen vormde Hasjem G-d uit aarde elk dier van het veld en iedere vogel van de hemel en die bracht Hij naar de mens om te zien hoe hij ze zou noemen; en zoals de mens een levend wezen zou noemen, zo zou zijn naam blijven.

Toen vormde hij uit de aarde – Dit ‘vormen’ is hetzelfde als ‘maken’, waarvan hierboven [Gen. 1:25] sprake was: *En G-d maakte de wilde dieren*, enz. Echter nu komt een nadere verklaring, dat de vogels geschapen werden uit klei, zoals hierboven [Gen. 1:20] gezegd is dat de wriemelende wezens uit het water geschapen werden, zo zegt men hier dat de vogels uit klei zijn geschapen. En ook leert het u hier, dat Hij ze onmiddellijk op het moment dat zij geschapen werden, naar Adam heeft gebracht, om ze een naam te geven. En in de *agadda* wordt gezegd dat *jetsiera* [het Hebreeuws woord voor ‘vorming’] tevens een uitdrukking voor onderdrukking en bedwingen is, want Hij onderwierp ze aan de macht van Adam (*Rasji*).

En zoals de mens een levend wezen zou noemen, zo zou zijn naam zijn – Draai de volgorde van de woorden om en verklaar: ieder levend dier aan wie Adam een naam gaf, behield die naam voor eeuwig (*Rasji*).

Ibn Ezra vertaalt: en iedere naam die de mens aan een levend wezen gaf, dat was zijn naam.

Ramban verbindt dit met het voorafgaande vers met betrekking tot de helpster: de betekenis van het vers is dat met *nefesj chaja* – een levend schepsel – de mens bedoeld wordt, die een levende ziel werd (vers 7). G-d bracht alle diersoorten naar hem toe, zodat elk van hen, waar Adam een naam aan gaf, en waarvan hij zei dat het een levende ziel is zoals hijzelf – die naam zou houden, en dat zou zijn hulp worden. De Schrift vertelt verder dat Adam alle schepselen een naam gaf, maar dat hij er geen een vond die geschikt was om „een levende ziel” te worden genoemd zoals hijzelf was.

20. En de mens gaf namen aan al het vee en aan de vogels van de hemel en aan het gedierte van het veld, maar voor de mens vond Hij geen hulp die geschikt was voor hem.

En de mens gaf namen – R. Acha vertelde: Toen Hasjem Adam wilde scheppen, ging Hij te rade bij de dienstdoende engelen en zei tegen hen: „Laat ons een mens maken ” (1:26). „Wat zal de aard van de mens

zijn?” vroegen ze. „Zijn wijsheid zal die van jullie overtreffen,” antwoordde Hij. Vervolgens bracht Hasjem de dieren en vogels bij hen en vroeg hen: „Wat zal van deze zijn naam zijn?” Zij wisten het niet. Daarop liet hij de dieren voor Adam langs lopen en Hij vroeg hem: „Wat zal de naam zijn van dit dier?” En Adam antwoordde: „Een os”, enz. „En hoe zul jij heten?” vroeg Hij. „Adam, want uit de grond [*adama*] ben ik geschapen.” (*Bereisjet Rabba* 17:4).

En de mens gaf namen – In het Hebreeuws, want dat was de taal van Adam en dat was de taal van heel de wereld, tot de Babylonische spraakverwarring (*Rasji*).

21. Toen liet Hasjem G-d de mens in een diepe slaap vallen en hij sloep in; en Hij nam één van zijn zijden weg en sloot die plaats met vlees.

Maar voor de mens vond Hij geen hulp tegenover hemtoen liet de Eeuwige G-d een diepe slaap vallen – Toen G-d de dieren naar Adam bracht, om ze een naam te geven, bracht Hij van elk soort een mannetje en een wijfje. Toen zei Adam: zij hebben allemaal een partner, maar ik heb geen partner. Onmiddellijk liet Hij **een diepe slaap op hem vallen**.

En hij sloep – Opdat hij niet het stuk vlees zou zien, waaruit zij geschapen zou worden, en zij daardoor door hem veracht zou worden (*Rasji*).

Eén van zijn zijden – Het Hebreeuwse woord *metslotav* betekent ‘van zijn zijden’ zoals in *Sjemot* 26:20: „En aan de zijde van de Woning.” En dat is de betekenis van wat men zegt [*Berachot* 61a]: met twee gezichten werden zij geschapen (*Rasji*). En dat is de betekenis van wat er staat geschreven [*Tehilliem* 139:5]: „Van achteren en van voren hebt U mij geschapen.” [D.w.z. dat de eerste mens van achteren en van voren een gezicht had.] De gebruikelijk vertaling: ‘één van zijn ribben’ volgt de *Targoem*.

En hij sloot – De plaats van de insnijding (*Rasji*).

Hij sloep in en Hij nam – Opdat hij niet het stuk vlees zou zien waaruit zij geschapen werd en zij daarom door hem veracht zou worden (*Rasji*, van *Sanhedrin* 39a).

22. Hasjem G-d bouwde de zijde, die Hij van de mens had weggenomen, [om] tot een vrouw, en Hij bracht haar naar de mens.

Hij bouwde – Als een gebouw, breed van onder en smal van boven, om een kind te bevatten, zoals een graansilo, die ook breed van onder en smal van boven is, opdat zijn last niet te zwaar op zijn muren drukt (*Rasji*).

23. Toen zei de mens: Deze is eindelijk been van mijn beenderen en vlees van mijn vlees, en zij zal *iesjaa* – vrouw – genoemd worden, want zij werd van een *iesj* – man – genomen.

Dit is eindelijk – Het leert dat Adam omgang had met al het vee en alle wilde dieren, maar dat hij niet door hen bevredigd werd (*Rasji*). Dat wil zeggen dat hij in geen van alle dieren de eigenschappen vond die hij bevredigend vond voor zijn hulp. *Sforno* verklaart: deze vrouw is deze keer been van mijn beenderen, enz., want **zij is** van mijn beenderen en vlees gemaakt, maar in de toekomst zal geen enkele vrouw van een man gemaakt worden, maar zal zij apart ontstaan.

Deze zal *iesja* [vrouw] genoemd worden, want zij werd van een *iesj* [man] genomen – De ene uitdrukking past bij de andere uitdrukking [*iesja* past bij *iesj*]. Hieruit blijkt dat de wereld geschapen werd met heilige taal (*Rasji*).

24. Daarom zal een man zijn vader en moeder verlaten en zich aan zijn vrouw hechten zodat zij als één lichaam worden.

Daarom zal een man verlaten – De Heilige Geest spreekt zo om de nakomelingen van Noach onzedelijkheid te verbieden (*Rasji* van *Sanhedrin* 58a, waar verklaard wordt dat een man geen huwelijksrelaties mag hebben met die vrouwen die naaste familie zijn van zijn vader of moeder).

Als één lichaam – Het kind wordt gevormd uit hen beiden, en dan worden zij één lichaam (*Rasji*). Hieruit leiden we af dat een Noachied geen gemeenschap mag hebben met dieren, want een dier kan niet zwanger worden van een mens, zodat zij niet ‘één lichaam’ worden.

Ramban verwerpt de interpretatie van *Rasji*, omdat mannetjes- en vrouwtjesdieren ook één lichaam worden als zij zich voortplanten. Hij verklaart dat mannetjesdieren zich niet aan hun wijfje hechten, terwijl een man zich wel aan zijn vrouw hecht. Dat komt doordat de vrouw oorspronkelijk uit de man is geschapen en zij oorspronkelijk één lichaam waren. Daarom hecht hij zich aan haar en kruipt zij tegen hem aan en hij verlangt dat zij voortdurend bij hem is. En zoals de eerste man met dit verlangen bezielde was, zo werd dit ook de natuur van al zijn nageslacht. Mannen hechten zich aan hun vrouwen, verlaten voor haar hun vader en moeder en beschouwen zich één met hun vrouw.

25. Zij waren beiden naakt, de mens en zijn vrouw, maar zij schaamden zich niet.

Maar zij schaamden zich niet – Want zij kenden nog niet het begrip kuisheid, het verschil tussen goed en kwaad. En ofschoon Adam kennis was geschonken om namen te geven, werd hem geen kwade neiging gegeven voordat hij van de Boom gegeten had. Toen kwam de kwade neiging in hem en wist hij het verschil tussen goed en kwaad (*Rasji*).